

HUDEBNÍ JAZYK VÁM PŘINÁŠÍ

MANUÁL PEDAGOGA

JAK ROZEZNÁVAT AKORDY
PODLE SLUCHU

VÍT ROKYTA

WWW.HUDEBNIJAZYK.CZ

JAK ROZENÁVAT AKORDY PODLE SLUCHU

- 1 Úvod
- 2 Předpoklady
Příprava
Intonace
- 3 Vyřešení prvotních problémů
- 5 Práce se stupnicemi
- 6 Intervaly a tonální metody
- 8 Metoda spojovacích řad
- 9 Zpívání durového kvintakordu na
prvním stupni
- 11 Hledání základního tónu akordu
- 12 Rozlišování dur/moll
- 13 Jak na určování tóniky
Co je to funkční harmonie?
- 16 Základní harmonické funkce
- 18 Co je to tónika, dominanta,
subdominanta?
- 19 Basová linka
- 20 Ukotvení tóniny
Procvičování krátkých spoju
- 21 Využití známých písní
- 23 Další postup
- 24 Dlouhodobější přehled
- 25 Závěr

Úvod

At' hrajete klasiku, nebo jazz, v každém hudebníkovi se propojuje rytmicko-harmonicko-melodické cítění. Porozumění hudbě, schopnost okamžitě analyzovat, slyšet, rozumět tomu, co se právě odehrává. Schopnost předvídat, přizpůsobit se situaci, najít si cestu.

Konkrétněji řekněme najít si tóninu podle sluchu, najít si akordy do skladby, nebo jednoduché písničky. Umístit známou melodii do akordů, slyšet změny harmonie. Vnímat, jak spolu harmonie a melodie souvisí.

Tento ebook slouží jako průvodce pedagoga hudby, jehož cílem je naučit své žáky rozpoznávat základní harmonii podle sluchu a celkově kultivovat a rozvíjet hudební cítění i intervalový sluch.

E-book může také sloužit jako inspirace k utřídění myšlenek, jakými kroky lze postupovat, které dovednosti je potřeba rozvinout a to krok po kroku, jaká cvičení lze k tomu použít.

Postup rozdělíme na velmi malé kroky, jejichž zvládnutí však i tak bude někdy vyžadovat delší čas.

Osobně si nedokážu představit, že bych nedokázal okamžitě číst harmonie kolem sebe. Umožňuje mi to přijít, poslechnout a hrát. Je jasné, že cesta je dlouhá, ale proč nezačít právě teď?

Předpoklady

U hledání akordů sluchem (u jednoduché harmonie) se propojuje intervalový sluch se znalostí durové stupnice a trochou hudební teorie.

Důležité je píseň, na které budeme pracovat, znát. Umět ji zpívat, držet stavbu melodie.

Předpokládejme už znalost aspoň základních akordů durových a mollových.

Pracujme nejprve v jedné tónině.

Jako dítě jsem moc nechtěl zpívat a v ZUŠ to po mně nikdo nechtěl. Dnes si říkám, že je to škoda. Do teď mám problémy se sólovým zpěvem a nástupy tónů.

Děti dostaly k Vánocům karaoke. Zlepšují se v intonaci zábavnou hrou každý den!

Příprava

Celý postup by byl neuskutečnitelný bez řádné přípravy, která je sama o sobě taky cestou k cíli.

Díky rozvinutí níže popsaných dovedností vám bude žák rozumět, budete mít základní prostředky k předávání hudební informace oběma směry.

Budete mít vyřešené základní stavební prvky hudby a v rámci možností chápat souvislosti mezi nimi.

Intonace

Pod pojmem intonace rozumíme schopnost zpívat čistě, nezpívat falešně. Tato schopnost je nesmírně důležitá pro rozvoj jakýchkoliv hudebních aktivit.

Pokud někdo nemá tuto schopnost intonace okamžitě, neznamená to, že nemá hudební nadání, nebo že nedokáže poslouchat a analyzovat hudbu.

Vyřešení prvotních problémů

Pokud má žák problém naladit jediný tón, doporučuji tuto techniku.

Jako učitelé hudby si schopnost intonace ověříte velmi lehce a pokud jste s žákem v aktivním kontaktu jistě pozorujete, jak se projevuje. Špatná intonace opravdu nemá nic společného s hudebním sluchem. Spíše s prostředím, ve kterém žák vyrůstá, zda se u nich doma zpívá, zda po něm někdy někdo chtěl, aby zazpíval. Ať už doma nebo ve škole.

Pokud chceme rozvíjet hudební schopnosti svých žáků, to první, na čem doporučuji začít, je právě intonace.

Občas se stane, že žák chytá stále stejný tón, přestože vy po něm chcete jiné. Můžete zkusit nejprve otevřít rozsah hlasu glizandem od nejhlubšího po nejvyšší co dokáže. Ideálně, když budete cvičit společně. Pokud gliz funguje, zkuste hledat zadaný tón vždy nájezdem od spodního rozsahu směrem vzhůru, až dojde ke sjednocení tónů.

Někdy chybí i schopnost poznat, že už teď došlo ke sjednocení frekvencí tónů, sladění. Vyzkoušejte si, jaké to je, když zpíváte stejný tón.

Jako další způsob se můžete přizpůsobit tónu, který žák zpívá pořád dokola, přestože vy zkoušíte ladit jiné.

Zkuste po něm opakovaně naladit tento jeden tón, ať si ho upevní a společně se máte od čeho odrazit.

Vy, jako učitel si ho najdete a řekněme, že to bude váš základní tón. To, že vy zahrajete ten jeho tón a žák ho naladí, už mu vlastně ukazujete, jaké to je ho trefit. Ten pocit, když ladím hlasem tón, co slyším.

Od tohoto jednoho tónu pak můžete začít postupně hledat jeden až dva další tóny nahoru. Tzn. učíte se např. první tři tóny durové stupnice.

Tento postup může trvat delší dobu, ale jakmile prolomíte první tři tóny, máte vyhráno.

Doporučuji s těmito cvičeními začínat každou hodinu. Předpokládejme, že u dětí, které neintonují rodiče nejsou muzikanti, nejsou schopni dítěti pomoci s laděním a ukázat mu správné. Prostě se u nich doma nezpívá.

Proto získání schopnosti intonace bude ve většině případů práce právě na Vás. Žák získá nejsilnější prostředek k porozumění i dorozumění v hudbě. Intonaci budeme používat u většiny dalších kroků k rozeznávání harmonie.

Mám několik žáků, kteří na začátku vůbec neintonovali. Nic, nula. Začali jsme na tom pracovat a někdo po roce, někdo po dvou letech běžně zpívá, intonuje. Není problém s lidovkami ani Eltonem Johnem. Prostě se to jde naučit.

Práce se stupnicemi

Po té, co žák dokáže intonovat, chytat a ladit tóny, které mu překládáme nástrojem, nebo zpěvem, začneme pracovat s durovou stupnicí.

Porozumění hudbě a schopnosti s ní pracovat souvisí daleko více se schopností si vyjádřit hudební myšlenky hlasem než nástrojem.

Nástroj slouží spíše jako další hlas hudby navázaný na vlastní hlas. Nástroj neanalyzuje, člověk analyzuje a rozlišuje.

Důležité je proto se stupnice neučit jen hrát, ale učit se stupnice zpívat. Pokud je toto spojené s nástrojem, bude to mít jistě pozitivní vliv na správnou intonaci a zvládnutí kroků celý tón a půltón.

Ale lehce se dá sklouznout k pouhému následování toho, co z nástroje slyším. Zvlášť pokud má žák na nástroj předlohu.

Např. čte stupnici z not, pamatuje si mechanicky prstoklad apod. Toto by nám k dalšímu rozvoji nesloužilo. Tímto způsobem se stupnici klidně naučíme. K rozvoji intervalového sluchu ale použijeme hlas samotný.

Tohle v žákovi totiž vzbudí hudební představivost. Musí se naučit si definovat kroky stupnice. Naučit se poměry kroků celý tón/půl tón.

Tento poměr durové stupnice pak dále můžeme procvičovat v různých tóninách. Naučíme se poznávat, že tohle je zvuk a stavba durové stupnice.

Rozdíl v přístupu po hudební stránce je potom v tom, že muzikant nevidí stupnici mechanicky jako konkrétní tóninu (ano, různé nástroje vedou k různým typům hudebního myšlení), ale vnímá poměry tónů, jak jdou za sebou od libovolného tónu v libovolně tónině.

Zpracovali jsme takto durovou stupnici univerzálně pro další použití. Toto je základní krok k poměrovému hudebnímu myšlení.

Tímto způsobem se běžně zpracovávají všechny další druhy stupnic. V jazzu je tohle běžná praxe. My pracujeme sice jen s jednoduchou a široce použitelnou dur, ale co je důležité je princip. Prostě se naučíme jak se stupnicemi univerzálně zacházet. Později to použijeme k dalšímu rozvoji.

Intervaly a tonální metody

Pro výuku intervalového sluchu - poměrového melodického myšlení existuje mnoho metod, které se používaly a dodnes používají. Z mnoha uvedme alespoň následující. Využijte prosím internet k dohledání a inspiraci, jak která z metod funguje.

Pro obecný popis je vynikajícím zdrojem diplomová práce Tvořivé náměty pro využití tonální metody písňové v praxi od Hany Brychtové z Masarykovy univerzity v Brně, Katedry hudební výchovy (dohledatelné na internetu).

Příklady tonáních metod

- Solmizace Quido z Arezza
- Metoda číselná Jean-Jacques Rousseau
- Metoda Tonic – sol – fa Sarah Ann Glover
- Metoda Tonika – Do Agnes Hundoeggerová
- Battkeova metoda Max Battke
- Metoda Zoltána Kodálye
- Metoda Bohumila Čeňka
- Metoda Františka Lýska
- Tonální metoda písňová Ladislava Daniela
- Intonační metoda „ku – ku“ - metoda tónových okruhů

a další.

Opěrné písně v těchto starších metodikách dnes už děti neznají. Můžete si ale vytvořit vlastní skupinu opěrných písní. Klidně ze známých popových hitů.

Některé zmíněné metody jsou v dnešní době již nepoužitelné z několika důvodů.

Např. vycházejí ze znalosti gregoriánského chorálu, vycházejí ze znalosti větší skupiny konkrétních písní atd.

Upřímně, které dnešní školní dítě zná všechny tyto lidové písně? Řešením by byla spolupráce například s pedagogem hudební nauky a sjednocení repertoáru za tímto účelem.

Bohužel hudební výchova na základní škole se od našeho záměru momentálně spíše odklání, pokud je to možné, dali by se zapojit rodiče žáka.

Nebo prostě investujete čas z běžné hodiny v ZUŠ.

Metoda spojovacích řad

Osobně však doporučuji a používám metodu spojovacích řad. Ta nepoužívá konkrétní písně, ale pracuje s intervalovým sluchem univerzálně. Je možné ji použít v běžné hodině v ZUŠ.

Základem metody spojovacích řad je právě schopnost zpěvu durové stupnice. Intervaly se tak nesnažíme zapamatovat konkrétně a odděleně, ale pomocí spojovací řady. Spojujeme části stupnice mezi dvěma tóny intervalového skoku. Předpokladem je správná intonace a znalost stavby durové stupnice a jejího zpěvu, znalost melodie písně, a to z paměti, schopnosti píseň zazpívat, orientovat se v ní.

Pokud hledáme další tón v melodii, melodický skok, chceme určit interval a definovat si ho, zazpíváme si část stupnice spojující oba tóny skoku.

Na prstech počítáme každý tón spojovací řady. Výsledkem je interval. Hudební názvosloví (prima, sekunda, atd.) je pak nastavbou nad tímto počtem.

Skvělé je kombinovat znalost stupnic zpěvem i na nástroji. Spojovací řada hlasem řídí při hraní melodie nástroj tón od tónu.

Tzn. žák umí píseň zazpívat, ideálně zná i text pro orientaci. Máme definovanou tóninu, ladění hlasu, umí zpívat durovou stupnici, umí na nástroj hrát tuto stupnici.

Vede se hlasem tón od tónu a tyto kroky následuje nástrojem. Větší skoky jsou rozloženy na malé kroky, definovány použitím spojovací řady této stupnice. Pomocí počítání prstů určíme interval, na nástroji následujeme kroky hlasu.

Tímto postupem se také tvoří základ pro melodické vedení, důležitou součást výchovy hudební improvizace. Je zapojeno hudební myšlení. Je potřeba soustředění a ze začátku to myšlení a soustředění bolí.

Naopak nesprávným vedením by bylo zkoušení, tipování, o jaký skok se asi jedná. Chyba by byla v nezapojení právě intervalového sluchu a nepoužití prostředků intonace. Při náhodném zkoušení je prostě vyplá hlava.

Zpívání durového kvintakordu na prvním stupni

Akordy jsou složeny z tónů stupnic. Doškálné akordy jsou vytvořené ze společné stupnice. Ze znalosti stupnic tak vycházíme ke skládání akordů.

Když zpíváte a cvičíte stupnice, jako učitel vymýšlíte příklady skoků, melodické motivy, používáte známé písně k procvičování.

Tóny můžeme popsat jako jednotlivé květiny, akordy jako kytice z nich složené.

Jedním z těchto úkolů může být i zpívání 1,3,5 intervalů, prostě Ovcáci = durový akord na prvním stupni.

Cvičení je dobré kombinovat. Dva tóny, tři tóny atd. neustále překvapovat.

- 2 tóny začínáme
 - Můžete zadávat úkoly začínající na 1. tónu. Tímto začínáme.
 - Můžete zadávat úkoly začínající na 3., 5. tónu. To je další krok, 1. tón máte z předchozího cvičení upěvněný. Teď následuje zapamatování si 3. a 5.

Pro začátečníka jsou to další nová cvičení. Pro nadané děti to bude jednodušší. Pokud nemá žák zvládnutou intonaci, je to těžce řešitelné.

Pokud vidíme, že žák v něčem opakovaně chybuje, zaměříme se na to a nabídneme mu tuto variaci častěji.

U neustále se opakujících vzorů se myšlení stane mechanickým, proto je ideální změnit třeba tóninu.

Na začátku pracujete s jednou tóninou, dokud neprocvičíte dostatečně základní intervaly 135, tzn. durový kvintakod na prvním stupni.

Ony znějí ty 135 pro žáky jinak, když je zpíváte v souvislosti nějaké řady, a jinak, když je zpíváte odděleně ve skocích. Taky je zpíváme každý zvlášť, ale v akordech hrajeme současně. Zní jinak.

- 3 tóny
 - Začínáte s 135 a postupně kombinujete 131, 151, 515, 313, 331, 135, 351, 531, atd.

Jestliže procvičujeme intervaly na nástroji, je skvělé si je před tím zazpívat. Teprve v tento okamžik se často zapojí intervalový sluch. Použijete dovednosti z procvičování zpěvem.

Když je jako úkol delší melodický motiv, zpěvem se ho 1. naučíte a 2. se přesvědčíte o tom, zda ho žák umí a pamatuje si ho, dokáže si ho analyzovat.

Když ho neumí, nepamatuje si ho, je zbytečné ho po něm chtít zahrát na nástroj.

Je i rozdíl u fungování různých hudebních nástrojů. Kytara, klavír apod. hrají běžně akordy. Flétna, zpěv, saxofon atd. hrají jen melodie.

Různí muzikanti vidí hudbu různýma očima. Dechařům můžeme ukázat akordy pro pochopení třeba na klavíru.

Hledání základního tónu akordu

Jestliže dlouhodobě procvičujeme kombinace cvičení interval sluchu 135, základní tón akordu je ten, kterým začínáme. Je to nejjednodušší způsob, jak začít.

Složitější cestou je nalezení stupnice, která patří k danému akordu.

Učitel zahraje akord a zazpívá do něj jeho stupnici. Uvede několik příkladů, žák po něm zopakuje.

Můžeme začít úkoly opět s jedním samostatným akordem.

Dříve jsme procvičovali durovou stupnici. Strídali jsme tóniny, zaměřovali se na její stavbu. Teď ji použijeme pro nalezení základního tónu akordu.

Celou dobu používáme hlas, takže procvičujeme intonaci. Skvělé, máme prostředky k tomu to dokázat.

Ze stavby (poměr celých tónů a půltónů) zazpívané a definované stupnice určíme její začátek, první tón.

Uurčíme základní tón akordu.

Z těchto zdánlivě jednoduchých cvičení se postupně vychází dále ke složitějším akordům.

Nicméně způsob myšlení zůstává. I jazzmeni se učí, jak zní které stupnice ve kterém akordu.

Tady můžeme vidět, že stupnice nejsou jen nudné řady tónů, na kterých si cvičíme prstovou techniku.

Naopak jsou to silné nástroje ke zkoumání hudby.

Rozlišování dur/moll

Další dovedností je poznat sluchem, jak zní durový a mollový akord.

Že to, co se mění, je 3. tón ve stupnici, prostřední tón akordu.

Smutný/veselý akord je skvělý popis.

Opět, pokud nprocvičíte, nemá žák zkušenost s rozlišováním typů akordů.

Vlastně pracujete s ear-trainingem jako u dospělých hudebníků. Jen na mnohem menší úrovni.

Akordy je skvělé si zazpívat (135). Až potom dochází k uvědomění si, který tón vlastně ovlivňuje charakter.

Jak na určování tóniky

Kromě samostatného akordu můžeme postupně hrát sledy akordů a do nich hledat hlasem společnou stupnici.

Použijeme např. takovéto harmonické spoje:

I IV I
I VI IV V
I IV II V
apod.

Učitel tedy zahraje sled akordů z funkční harmonie a žák do nich hledá hlasem stupnici.

Ideální je použít známé, nejpřirozenější postupy.

Po společném nalezení stupnice určíme první tón podle stavby stupnice. Zazpíváme si 135 od tohoto tónu.

Tímto způsobem jsme vyřešili, jak žákovi vysvětlit, jak nalézt tóniku.

Co je to funkční harmonie?

Funkční harmonie je harmonický systém, v němž má každý akord svoji určitou funkci. Harmonický tok je založen na střídání napětí a uvolnění a směřuje k jednomu cíli – k tónice.

Ostatní akordy pak vnímáme ve vztahu k tónice, jíž jsou podřízeny. Každý tón či akord má tedy vůči ní jinou funkci. Vnímáním těchto vztahů jsme pak schopni určit tóninu, ve které se nacházíme.

Teorie funkční harmonie je dopodrobna vysvětlena například v těchto publikacích:

Milan Svoboda: Praktická jazzová harmonie

Luboš Andršt: Jazz, rock, blues vol. 1, str. 52.

Wikipedie nám řekně něco o historii a vzniku teorie funkční harmonie:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Funktion_\(music\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Funktion_(music))

Co je to tónina

Tónina může být vyjádřena buď melodicky – melodickou linií obsahující některé nebo všechny tóny dané tóniny, nebo také harmonicky, a to sledem několika akordů obsahujících některé nebo všechny tóny dané tóniny.

Nejjednodušší a zároveň úplný způsob melodického vyjádření je durová nebo mollová stupnice.

Z harmonického hlediska pak hovoříme o tzv. harmonické kadenci (T – S – D). V jazzu je subdominanta většinou nahrazena II. stupněm (II – V – I).

Tónina versus stupnice

Pojmy tónina a stupnice bývají často zaměňovány, případně považovány za synonyma.

Není tomu tak, mají pouze společný základní tón (tóniku), podle kterého jsou stejně pojmenovány.

V tónině C dur je tónikou tón c, v A dur tón a, v cis – moll tón cis atd.

Rozdíl tedy spočívá v tom, že zatímco stupnice má jasně dané uspořádání tónů, které jsou seřazené za sebou podle výšky, tónina pouze využívá tóny příslušné stupnice v libovolném uspořádání.

Například v melodii se ani nemusí vyskytovat všechny tóny dané stupnice, ale musí být uspořádány tak, aby tónika vynikla jako hlavní tón.

JAK ROZENÁVAT AKORDY PODLE SLUCHU

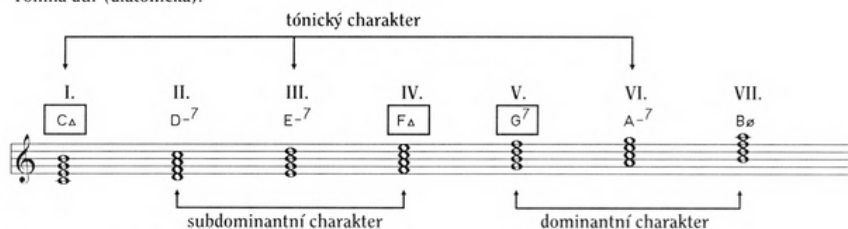
Melodie tónikou často začíná, nebo se k ní vrací. Nejnápadněji se však tónika uplatňuje v závěru melodie.

Tyto definice naleznete v ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*.

KOFRONĚ, Jaroslav. *Učebnice harmonie*.

Milan Svoboda: *Praktická jazzová harmonie*.

Tónina dur (diatonická):

Jde o to, že akordy na jednotlivých stupních mají mezi sebou vztahy. A ty vztahy se velmi často opakují. Vznikají zaběhlé a typické akordické spoje.

Hudebník se časem naučí tyto spoje rozeznávat.

Dá se z nich předvídat, co bude následovat.

V pop, folk, funk, rock žánrech se většinou využívá právě tato funkční harmonie. Například základní stavební prvek jazzu je taky jeden z těchto vzorů II V I.

Zkušený hudebník nevidí jen konkrétní akordy, ale vidí vztahy mezi akordy. To je důležitější. Konkrétní akordy jsou až následující.

Tento způsob porozumění harmonii hudby je nesmírně důležitý. Vede k tomu, že začnete používat konkrétní spoje, víte, jak co zní, umíte zahustit harmonii, dokážete předvídat, velmi rychle analyzujete, přenášíte do tónin, vede to k dalšímu porozumění harmonii i melodii.

Harmonické stupně značíme většinou římskými číslicemi.

V USA se používá Nashville number system. Číslicemi jsou popsány právě harmonické funkce a ne konkrétní akordy. To umožňuje hráči přemýšlet vyloženě v postupech harmonie a dává mu to v tomto směru okamžitý přehled.

Zápis taky není vázaný na jednu konkrétní tóninu.

Nashville number system

https://en.wikipedia.org/wiki/Nashville_Number_System

https://www.sweetwater.com/in_sync/the-nashville-number-system-demystified/

Základní harmonické funkce

S tréninkem poznávání harmonie sluchem začneme se základními funkcemi: tónika, dominanta, subdominanta.

Toto názvosloví vychází z klasické harmonie a je možné, že v praxi se s ním mezi neškolenými hudebníky nesetkáte.

Tyto funkce můžeme klidně nazývat první, čtvrtý a pátý akord.

Základní kombinaci TSD u Samozřejmě schopnost nás najdeme především u rozlišovat TSD je nezbytná a lidových písní. užitečná v jakékoliv hudbě.

Proto je příhodné provádět Schopnost poznávání TSD cvičení hledání akordů právě otvírá možnosti jak na lidovkách. Samozřejmě na rozpoznávat další známých lidovkách. harmonické funkce.

Pokud žák píseň nezná, nemá představu jak u ní harmonie probíhá. Použijme proto notoricky známé písně.

Pokud poznám tóniku, můžu na základě vztahů funkcí identifikovat další akordy. Porovnávám další funkce s tónikou.

Výsledkem může být schopnost doprovodit lidovou píseň podle sluchu. Když posloucháte tyto harmonické funkce, Najít si tyto základní akordy přemýšlejte o napětí v sám. Pochopit jejich funkci a akordech. Tónika je nejvíce podle toho s nimi začít vyřešená, dominanta je zacházet. nejnapjatější a vyžaduje rozvod a subdominanta je někde uprostřed.

Dur:

I.		IV.		V.	
C		F		G	

Moll:

I.		IV.		V.	
A-		D-		E-	

The image shows musical notation for Dur and Moll chords on a five-line staff. For Dur, the I chord (C) is a whole note, the IV chord (F) is a whole note, and the V chord (G) is a whole note. For Moll, the I chord (A-) is a whole note, the IV chord (D-) is a whole note, and the V chord (E-) is a whole note. Below the staff, the labels 'tónika', 'subdominanta', and 'dominanta' are placed under the respective chords for both Dur and Moll.

Co je to tónika, dominanta, subdominanta?

Jejich funkce by se daly popsat nějak takto:

Tónika

Když hledáme první stupeň tóniku, ptáme se sami sebe - může jít kamkoli jinam?

Je skutečně úplně v klidu?

Pokud je úplně v klidu, pravděpodobně slyšíme tonický akord.

Tónika zní plně dokončeně, nevyžaduje žádný rozvod.

Dává pocit vyřešení, stability, klidu.

Dominanta

Je opakem tóniky. Barva pátého stupně je nestabilní.

Má největší množství napětí, protože obsahuje sedmý tón stupnice. Je to jako by chtěla jít někam jinam.

Ne vždy se dominanta rozvádí do tóniky, ale je to její nepřírozenější rozvod.

Dominanta se opravdu chce vrátit na tóniku.

Subdominanta

Napětí subdominanty je jako tlumená verze dominanty.

Subdominanta vyvolává napětí a je jakoby zástupcem tóniky.

Většinou se s tónikou vystřídá a zvýší napětí. Může se vrátit a uvolnit napětí zpátky na tónice, nebo pokračovat do ještě většího napětí do dominanty a ta následně vyžaduje vyřešení.

Napětí harmonických funkcí se dá takto krkolomně popsat, bohužel popisování je to téměř nicneříkající.

Harmonické funkce je potřeba si zahrát a prakticky se je naučit slyšet.

Popis ale může posloužit k tomu, aby žák věděl, čeho si má u poslechu všimat.

Jednou z vlastností TSD, které si všímáme jako první, je tedy napětí, a zda vyžadují rozvod.

Basová linka

Dalším, co na akordu při identifikaci posloucháme, je jeho bas - nejhlubší tón akordu.

Základní basové tóny akordu je možné poznávat pomocí spojovacích řad, stejně jako u melodických intervalů.

Basová linka je v podstatě melodie tvořená spodními tóny akordů.

Basovou linku je skvělé se naučit zpívat u písne stejně jako melodickou linku.

Potom se zapojí intervalový sluch a my můžeme zapojit spojovací řadu a spočítat si na prstech, o kolik tónů se bas hnul a kterým směrem.

Basová linka ovlivňuje výsledný zvuk akordu, obrat i to, jakou funkci akordu přiřadíme. Dává nám kontext a další indicie o harmonii.

Ideální by bylo vyzkoušet si roli basisty v praxi.

Mít možnost soustředit se pouze na vedení basové linky.

Kdysi jsem začínal jako basák. Musím říct, že toto období mi k poznávání funkční harmonie přispělo nejvíc.

Když poslouchám a analyžuji si harmonii, zaměřím se na basovou linku a ta mne většinou vede. Do pohybu basu se odrážejí i obraty akordů. Podle basu poznávám, o jaký obrat akordu se jedná. Každý obrat akordu, podle basu, má svůj charakteristický zvuk a barvu.

Pro začátek bych ale volil vždy tvary akordů se základním tónem v base. Obraty akordů bych začlenil až po zvládnutí základního kvintakordu 135.

Ukotvení tóniny

Pro správné rozlišení je potřeba se ubezpečit, že žák je naladěn na tóninu.

To můžeme udělat např. zazpíváním si známé lidovky v naší tónině a přehráním TSD funkcí.

Ideálně tak, aby jejich funkce zazněla v typickém příkladu použití. Subdominanta za tónikou, tónika na začátku a na konci jako vyřešení. Dominanta před koncem vede do tóniky.

Tím se hudební sluch naladí na tóninu, se kterou budeme pracovat. Ustálí se v nás, v jaké jsme tónině a jakou máme tóniku.

Procvičování krátkých spojů

Cvičení pro určování TSD by mohlo vypadat takto:

Nejprve se naučíme krátké spoje zvlášť bez kontextu konkrétní písně.

Učitel vymýšlí krátké spoje, kombinace: TST, TDT, TS, TD.

Společně si zazpíváte základní tóny akordů.

Pomocí spojovací řady spočítáte, kterým směrem a o kolik tónu se pohnuly základní tóny-basová linka.

Dále si řekneme, jaké napětí je spojem dvou akordů vyvolán a jaké vyřešení spoj vyžadoval.

Tato cvičení se dají jistě zpracovat jako hra, soutěžení v poznávání, atd.

Využití známých písní

Dále použijeme konkrétní známé písně, u nichž je známo, jak harmonie postupuje.

Ideálně píseň učitel žákovi zahraje, společně si ji zazpívají.

Často je problém slyšet pouhou změnu harmonie. Místo, kde se mění harmonická funkce.

Proto dalším z přípravných cvičení může být, že žák tleskne při změně akordu.

Pozná místo, kde se něco změnilo.

Nejprve hledáte místo změny společně, potom žák samostatně.

Zazpíváme si basovou linku písně. Pomocí intervalového sluchu a spojovací řady indentifikujeme, jak se basová linka pohla a kterým směrem.

S počítáme, o kolik kroků se hýbe. Podpoříme poslechem napětí v tomto spoji a připomeneme si cvičení krátkých spoju.

Časem hudebník získává schopnost analyzovat pohyb basu velmi rychle.

Naučí se stále se opakující charakteristické postupy harmonie.

Nápovědami jsou rozlišování dur/moll, vnímání napětí každé z funkcí, bezpečné zakotvení tóniky a nebo hledání vztahu k tónice.

Později poznávání obratu akordu.

Výborné a důležité je převádět jednoduché písne do více tónin.

V tento okamžik se totiž naplno projeví poměrové myšlení a intervalový sluch.

Příklad práce s písní

1. Zazpívejme si píseň s doprovodem.
2. Ubezpečme se, že žák píseň opravu zná, tzn. je schopen ji zazpívat i sám.
3. Zazpívejme si basovou linku ze základních tónů akordů.
4. Přesvědčme se, že žák slyší, kde se funkce mění. Tleskněme při změně akordu.
5. Identifikujme pomocí napětí a spojovací řady, o jakou funkci se jedná. Cvičte ve velmi pomalém tempu, nebo se na každém spoji zastavte a vyřešte ho zvlášť.
6. Přenášejme harmonické schéma do dalších tónin.
7. Při hře na nástroj se opravdu řiďte získanými schopnostmi. **Tzn. že musíme zapojit zpěv.**

Další postup

Jako další krok by mohlo být rozlišování obratu akordů podle sluchu. To bude sloužit k určování daleko širšího spektra barev akordů a basových linek.

Používejme charakterické vzory. Např. sextakord jako postup ke výšení napětí na tónice a nástupu subdominanty.

Kvartsextakord jako zadržený bas z tóniky na dominantu, kde dojde k jejímu vyřešení a návratu na tóniku. apod.

Předkládáme dětem ty nejcharakterističtější příklady.

Tímto způsobem se prokousáváme ke schopnosti rozlišovat, předvídat a cíleně využívat základní harmonické funkce.

Stejným způsobem můžeme pokračovat dál s dalšími funkcemi, obraty akordů, akordy ve čtyřhlase, typy akordů, atd.

Ted' si popisujeme základní principy hudby. Tato cesta zkoumání harmonie ale nemá konce!

Je to dlouhodobá možnost, jak se rozvíjet, inspirovat se a hlavně udržovat v aktivním hudebním životě. Stejně jako improvizace.

Nabídněme tyto možnosti i svým žákům.

Důležitá je také znalost zápisu akordových značek.

Typy akordů a značky jsou výborně popsány např. v knize Luboše Andršta: Jazz, rock, blues vol. 1, str. 43.

Dlouhodobější přehled

- Předpoklady
- Příprava
- Intonace
- Vyřešení prvotních problémů
- Práce se stupnicemi
- Intervaly a tonální metody
- Metoda spojovacích řad
- Zpívání durového kvintakordu na prvním stupni
- Hledání základního tónu akordu
- Rozlišování dur/moll
- Jak na určování tóniky
- Co je to funkční harmonie?
- Základní harmonické funkce
- Co je to tónika, dominanta, subdominanta?
- Basová linka
- Ukotvení tóniny
- Procvičování krátkých spojů
- Procvičování TSD písni
- Střídání tónin
- Další typy akordů, stavba, sluch (II, III, VI)
- Teorie, charakter. stavba dalších stupňů v dur
- Barvy stupňů v jedné dur tónině
- Krátké spoje v jedné dur tónině (II-V, IV-II, atd.)
- Postup basu v kvintakordech na všech stupních
- Spojovací řady všech stupňů v zákl. tvaru
- Obraty akordů
- TSD v obrazech
- Zpěv basové linky s obraty
- Krátké spoje v jedné tónině s obraty
- Procvičování písni TSD s obraty
- Všechny stupně+obraty
- Hledání tóniky, zpěv společné durové stupnice v celé funkční harmonii
- Hledání základního tónu podle stavby společné stupnice
- Zpěv basové linky, určení obrátů a typu akordů
- Přijímání barev všech stupňů
- Procvičování celé doškálné funkční harmonie
- Funkce jednotlivých tónů ve čtyřhlasém akordu (1, 3, 5, 7)
- Akordické značky a další...

Závěr

Tato témata jsou také součástí kurzů Improvizace a hudební jazyk, které si můžete objednat i do Vaší ZUŠ.

Ze zkušenosti si dovolím tvrdit, že dovednost analyzovat harmonii sluchem a používat funkční harmonii v praxi nebývá ze studia klasické harmonie na konzervatoři vždy úplně jasná.

Důležitost rozvíjení těchto schopností je často podceňována.

Funkční harmonie a schopnost slyšet postup harmonie je nedílnou součástí běžné praxe, improvizace, hraní groovů, doprovodu písní a porozumění hudbě obecně.

Věřím, že z uvedených příkladů lze pochopit, jak následují jednotlivé dovednosti za sebou a jak je lze řetězit. Že je možné rozdělit tak komplexní téma na velmi malé a uskutečnitelné kroky.

Tímto způsobem lze položit velmi pevné základy pro praktické hudebníky v každém žánru.

Ať je Vám tento návod ke prospěchu a inspirací do výuky. Věřím, že Vám může pomoci uspořádat si myšlenky, jak postupovat, co všechno lze zapojit do běžné výuky hudby na ZUŠ a na základě čeho si vypracovat vlastní postupy individuálně zaměřené na rozvoj každého žáka a budoucího muzikanta.

S přáním úspěšného nového roku

Vít Rokyta

lektor kurzů improvizace a rytmické přípravy pro učitele
ZUŠ a studenty konzervatoří

WWW.HUDEBNIJAZYK.CZ